

Evaluering af Mary Fondens rygsæk-projekt

En undersøgelse af, hvilken betydning Mary Fondens rygsække har på de danske kvindekrisecentre i forhold til kontakten mellem medarbejder og barn

15-12-2010

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Anne-Kirstine Mølholt

Liv Fisker

Indhold

RESUMÉ	3
INDLEDNING	4
Metode	4
PILOTUNDERSØGELSENS RESULTATER.....	6
SPØRGESKEMAUNDERSØGELSENS RESULTATER	7
Udbredt tilfredshed med rygsækken	7
Rygsækken bruges på forskellige måder, oftest til at skabe relationer	7
Typiske samtaleemner er ophold på krisecentret, vold og familierelationer	8
Rygsækken vurderes at have stor værdi	10
Rygsækken er et supplement til samtalen, ikke en nødvendighed.....	11
Børnene reagerer oftest med glæde på og taknemmelighed	12
Stor tilfredshed med rygsækkens indhold.....	14
Forslag til eventuelle ændringer i indholdet af rygsækken	15
Beretninger fra krisecentrene i forbindelse med rygsækkene.....	16
AFSLUTTENDE SAMMENFATNING	18

RESUMÉ

I dette notat præsenteres en evaluering af Mary Fondens og LEGO Fondens rygsæk-projekt foretaget af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Rygsæk-projektet er iværksat af Mary Fonden i samarbejde med LEGO Fonden og Landsorganisationen af Kvindecentre (LOKK). Projektets formål er at give samtlige børn, som er med deres mor på krisecenter i Danmark, en rygsæk, som indeholder praktiske fornødenheder og legetøj. Mary Fondens intention med projektet er, at rygsækken skal være mere end blot en gave til barnet i den svære situation. Rygsækken skal være et symbol på budskabet: Vold er ikke acceptabelt.

Rygsæk-projektet evalueres på baggrund af en elektronisk spørgeskemaundersøgelse. Spørgeskemaundersøgelsen er udformet efter gennemførelsen af en pilotundersøgelse, som gav anledning til tre overordnede konklusioner: For det første er Mary Fondens rygsække velkendte og velbenyttede af krisecentrene. For det andet er rygsækkene særdeles værdsatte af såvel medarbejdere på krisecentrene som børnene og deres mødre. For det tredje bruges rygsækkene forskelligt af medarbejderne.

Spørgeskemaundersøgelsen bekræfter i det store hele pilotundersøgelsens resultater. Alle krisecentre kender Mary Fondens rygsæk, og medarbejderne udtrykker stor glæde over rygsækken og indholdet i rygsækken. Det er ligeledes medarbejdernes indtryk, at både børnene og mødre tager rigtig godt imod rygsækken. Typisk udviser børnene glæde og taknemmelighed. På længere sigt knytter børnene sig til rygsækken og indholdet i den, og de forbinder rygsækken med tryghed ved krisecenteropholdets afslutning. Rygsækken opfylder flere funktioner for medarbejderne, idet hovedparten af krisecentrene både bruger rygsækken som gave, til at skabe en tillidsfuld relation til barnet og som udgangspunkt for en samtale. Når personalet på krisecentret overdrager rygsækken til børnene, bruger de ofte situationen til at få en samtale med det enkelte barn. Disse samtaler handler typisk om opholdet på krisecentret, vold og familierelationer. Medarbejderne vurderer generelt, at rygsækken har en stor værdi, uanset om det handler om at skabe en relation, at danne udgangspunkt for en samtale eller at signalere, at vold er uacceptabelt.

INDLEDNING

Mary Fonden iværksatte i 2008 et treårigt projekt, hvor Mary Fonden og LEGO Fonden donerer rygsække til samtlige børn, som er med deres mor på krisecenter i Danmark. Projektet er et samarbejde mellem Mary Fonden, LEGO Fonden og Landsorganisationen af Kvindecentre (LOKK). Det er Mary Fondens håb, at krisecentrene bruger rygsækken som et redskab i forhold til at tage en samtale med barnet om den svære situation og på den måde understreger den signalværdi, Mary Fonden lægger i rygsækken: ”Det er aldrig acceptabelt at blive slået eller leve i en familie med vold” (Inspirationskatalog til krisecentre, Mary Fonden). Dermed er Mary Fondens intention, at rygsækken skal være mere end blot en gave til barnet i den svære situation – rygsækken et symbol på budskabet: Vold er ikke acceptabelt.

Hver enkelt rygsæk indeholder forskellige ting, som barnet kan have brug for under opholdet på krisecentret, og som barnet kan tage med sig efter opholdet. Rygsækkenes indhold afhænger af barnets alder og køn, og der er såvel praktiske fornødenheder som legetøj i rygsækken. Rygsækkene tager således hensyn til den situation, at barnet sandsynligvis har forladt sit hjem i stor hast og derfor ikke har fået hverken tandbørste, nattøj eller yndlingsbamsen med sig ud af døren.

Rygsæk-projektet udløber med udgangen af 2010. Mary Fonden har derfor bedt SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd om at foretage en uvildig evaluering af, hvordan krisecentrene i Danmark bruger rygsækkene. Undersøgelsen er foretaget af videnskabelig assistent Anne-Kirstine Mølholt og student Liv Fisker, begge ansat ved SFI.

Metode

Undersøgelsen er gennemført i to trin. Først er der foretaget en telefonisk pilotundersøgelse til to krisecentre. Dernæst er der udsendt en spørgeskemaundersøgelse til samtlige af landets krisecentre.

Vi valgte at gennemføre telefoninterviews med to ansatte på to krisecentre som pilotundersøgelse for at få udvidet vores kendskab til den praktiske anvendelse af rygsækkene ude på krisecentrene. Dermed ville vi efterfølgende have de bedste forudsætninger for at formulere et spørgeskema med meningsfulde emner og svarkategorier omkring anvendelsen af rygsækken. Den åbne interviewform er en god metode, når man skal udvide kendskabet til et mindre velkendt område. I et åbent interview har interviewpersonen (krisecentrene) mulighed for at svare bredt på spørgsmål, samtidig med at interviewerens har mulighed for at spørge dybere ind, hvis der i løbet af interviewet skulle dukke uforudsete nuancer op. Interviewene blev gennemført med to krisecentre, som blev udvalgt ud fra hvor mange børn, der havde boet der i 2009: Et krisecenter, hvor der havde boet mange børn i 2009 og et krisecenter, hvor der havde boet få børn i 2009. Årsagen til, at interviewene blev gennemført under hensynstagen til hvor mange børn, der havde boet på de enkelte krisecentre, var, at forskellen i antal børn på krisecentrene kunne medføre en forskel i praksis med hensyn til anvendelsen af rygsækkene krisecentrene imellem. Vi ønskede derfor at klarlægge eventuelle forskelle, således at der i spørgeskemaerne kunne tages højde for forskelle i praksis.

På baggrund af pilotundersøgelsen formulerede vi et spørgeskema. Vi valgte at gennemføre analysen som et elektronisk spørgeskema udsendt pr. mail til alle krisecentre i Danmark. Den primære fordel ved elektroniske spørgeskemaer er, at man nemt kan indsamle svar fra samtlige krisecentre. Spørgeskemaets (ofte) lukkede svarkategorier giver i analysen mulighed for at sammenligne anvendelsen af rygsækken på tværs af krisecentre, ligesom faste svarkategorier tillader, at man regner gennemsnitsværdier ud for alle krisecentre. På den måde kan vi drage konklusioner om krisecentrenes anvendelse af rygsækken generelt frem for kun at kunne konkludere på en mindre (potentielt) skævvredet udsnit af krisecentrene.

Krisecentrene blev i følgen mail instrueret i, at den, som udfyldte spørgeskemaet, helst skulle være en medarbejder, som ofte arbejdede med børn. Vores formodning var, at det også ville være den medarbejder, som arbejdede med rygsækken til daglig, eftersom rygsækken udleveres til børnene. Dermed ville vi få sandfærdige svar omkring anvendelsen af rygsækken, hvorfor vi kan tillægge undersøgelsens samlede resultater høj sandhedsværdi. Krisecentrene havde halvanden uge til at svare på spørgeskemaet. Undervejs fik de krisecentre, som ikke havde svaret, en opfølgende mail for at øge svarprocenten. Vi fik svar fra 36 ud af 42 krisecentre. Det betyder, at spørgeskemaundersøgelsen har en høj svarprocent på 85,7.

PILOTUNDERSØGELSENS RESULTATER

Pilotundersøgelsen gav anledning til tre overordnede konklusioner. For det første er Mary Fondens og LEGO Fondens rygsække velkendte og velbenyttede af krisecentrene. For det andet er rygsækkene særdeles værdsatte af såvel medarbejdere på krisecentrene som børnene og deres mødre. For det tredje bruges rygsækkene forskelligt af medarbejderne. Disse konklusioner og hvilke spørgsmål, de har givet anledning til i spørgeskemaet, uddybes nedenfor. Vi vil løbende i notatet medtage nuancer fra pilotundersøgelsen, som kan bidrage til at forklare og uddybe de tendenser, som fremgår af spørgeskemaundersøgelsen.

Pilotundersøgelsen gav for det første indtryk af, at Mary Fondens rygsække er velkendte og velbenyttede. Rygsækkene er en integreret del af arbejdet med børnene på krisecentrene. Begge centre udleverer rygsækken til samtlige børn, som kommer på krisecentret. I spørgeskemaet har vi spurgt til kendskabet til rygsækkene for at se, om rygsækkene er velkendte blandt alle krisecentre. Ligeledes har vi bedt krisecentrene beskrive særlige situationer, hvor rygsækken har spillet en rolle.

For det andet gav pilotundersøgelsen indtryk af, at rygsækkene er værdsatte. Medarbejderne på krisecentrene udtrykker stor glæde over muligheden for at give hvert enkelt barn en flot rygsæk, når det ankommer til centret. Det er ligeledes medarbejdernes indtryk, at rygsækkene skaber stor glæde blandt børnene, og at moderen til barnet glædes over, at der er tænkt på hendes barn. Det er medarbejdernes fornemmelse, at rygsækken fortsætter med at skabe glæde efter, at barnet forlader krisecentret. I pilotundersøgelsen fremhæves særligt bamsen, dagbogen og lego som indhold, der skaber stor glæde blandt børnene, blandt andet fordi det beskæftiger børnene i en svær tid og dermed tager opmærksomheden væk fra familiens situation. Denne konklusion er afsat for flere forskellige spørgsmål i spørgeskemaet. For det første har vi spurgt ind til krisecentrene vurdering af rygsækkens værdi. For det andet har vi spurgt ind til børnenes reaktioner på rygsækken. For det tredje har vi spurgt ind til vurderingen af rygsækkens konkrete indhold.

For det tredje viste pilotundersøgelsen, at det er forskelligt, hvordan krisecentrene benytter rygsækken. Medarbejderen på det ene center bruger rygsækken som et integreret arbejdsredskab i forhold til at tale med barnet om den svære situation. Det ligger i tråd med Mary Fondens intention. Medarbejderen på det andet center finder derimod, at rygsækken er en vigtig og god gave, men hun bruger i mindre grad rygsækken som en del af arbejdet med børnene. Personalet på krisecentrene har oftest en socialfaglig uddannelse og en bred praksiserfaring i bagagen, og derfor vurderer den pågældende medarbejder, at der ikke er behov for en rygsæk som indgangsvinkel til at tale om vold. Idet pilotundersøgelsen således viste os, at krisecentrene anvender rygsækken forskelligt, har vi i spørgeskemaet spurgt krisecentrene, hvordan de bruger rygsækkene. Med udgangspunkt i Mary Fondens håb om, at rygsækken skal symbolisere, at vold ikke er acceptabelt, har vi spurgt yderligere ind til eventuelle samtaleemner med udgangspunkt i rygsækken, ligesom vi har spurgt til årsagerne til ikke at anvende rygsækken som udgangspunkt for en samtale.

SPØRGESKEMAUNDERSØGELSENS RESULTATER

I det følgende vil der blive set nærmere på resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen. Med henblik på at undersøge, hvilken betydning Mary Fondens og LEGO Fondens rygsække har i kontakten mellem medarbejder og barn på kvindekrisecentrene, blev der sendt spørgeskemaer ud til alle danske krisecentre. Der er 85,7 procent af krisecentrene, som har besvaret spørgeskemaundersøgelsen. Resultaterne fra spørgeskemaerne tegner således et dækkende billede af, hvordan krisecentrene anvender rygsækkene til daglig.

Udbredt tilfredshed med rygsækken

Der er blandt samtlige krisecentre et solidt kendskab til rygsækken. Alle krisecentre, som har besvaret undersøgelsen, kender rygsækkene. Det er tydeligt, ud fra hvad krisecentrene har noteret i spørgeskemaundersøgelsen, at medarbejderne sætter stor pris på rygsækkene:

Tak for en god opbakning til vores arbejde her på krisecenteret. Det er et rigtigt dejligt redskab og har meget stor betydning, for børn og voksne som børnepersoner.

Ovenstående citat illustrerer, at rygsækken giver medarbejderne et redskab, som de kan anvende i det daglige arbejde. Herudover skaber rygsækken også glæde blandt modtagerne af rygsækken. Nedenstående citat viser, at både børn og mødre bliver glade for den omtanke, rygsækken illustrerer:

Jeg har oplevet stor glæde hos børnene naturligvis. Men jeg ser også ofte en "sidegevinst" ved, at mødre rejser hovedet lidt og sænker skuldrene. Det 'luner' at møde forståelse og anerkendelse fra en af rigets førende kvinder.

Samme store tilfredshed med rygsækken fik vi indtryk af i pilotundersøgelsen:

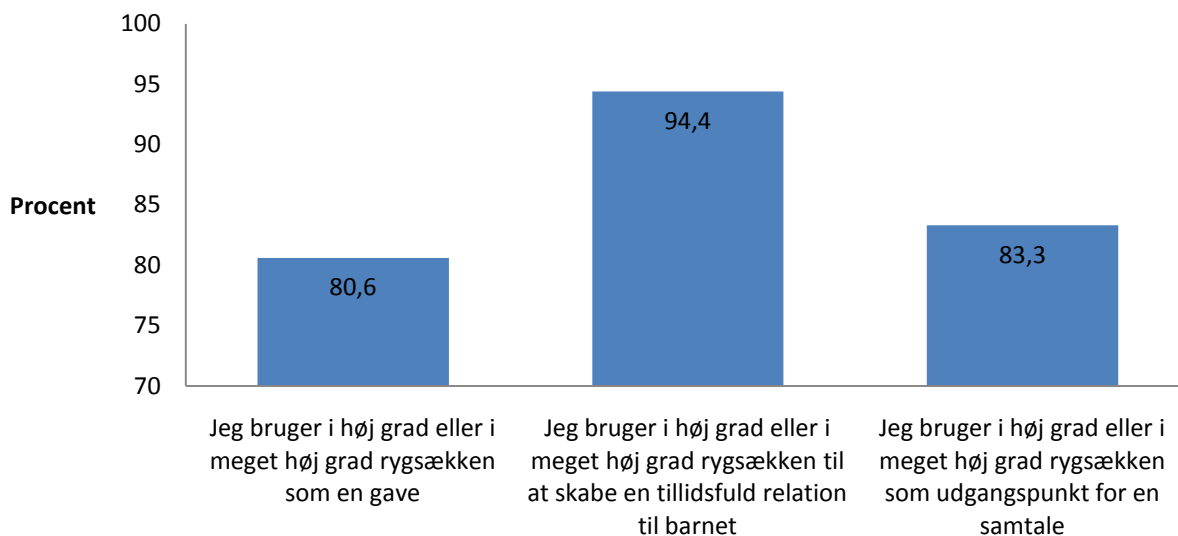
Jeg synes, det er super, super godt. Jeg synes, det at have noget at give børnene at beskæftige sig med lige når de kommer ind i huset, er super, super godt. Så liver de lige op. (...) Jeg synes, de [rygsækkene] gør en forskel. En kæmpe forskel.

Rygsækken bruges på forskellige måder, oftest til at skabe relationer

Rygsækken kan bruges på forskellige måder, som ikke nødvendigvis udelukker hinanden. Krisecentrene er derfor blevet spurgt, i hvor høj grad de bruger rygsækken som henholdsvis grundlag for en samtale, til at skabe en tillidsfuld relation og som gave, hvilket illustreres i figur 1.

Som tidligere beskrevet er det Mary Fondens formål med rygsækken, at den meget gerne må danne grundlag for en samtale om, at vold ikke er acceptabelt. Vores tal viser, at hovedparten af krisecentrene bruger rygsækken på den måde, som Mary Fonden håber, idet 83,3 procent bruger rygsækken og indholdet som udgangspunkt for en samtale. Lidt færre bruger rygsækken som gave. Næsten alle krisecentre bruger rygsækken til at skabe en tillidsfuld relation til barnet. Dermed er der overlap med hensyn til, hvordan krisecentrene bruger rygsækken, og rygsækken opfylder således flere formål på én gang.

Figur 1: Krisecentrenes brug af rygsækken i kontakten til børnene.

På baggrund af de overlappende formål, rygsækken opfylder for personalet, kan man forestille sig, at der er en udviklingsproces i anvendelsen af rygsækken jf. figur 2:

Figur 2: Illustration af udviklingsprocessen i krisecentrenes anvendelse af rygsækken.

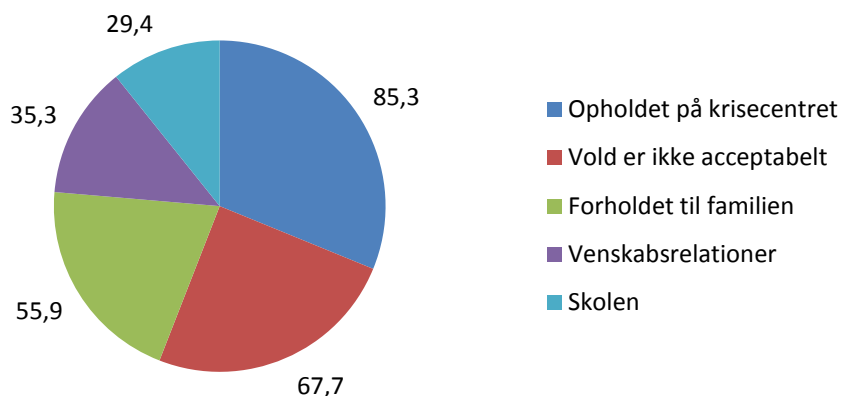
Indledningsvist anvendes rygsækken som gave. Gaven bidrager til at skabe en tillidsfuld relation mellem barnet og medarbejderen, og relationen er udgangspunktet for den svære samtale.

Typiske samtalemener er ophold på krisecentret, vold og familierelationer

Rygsækken giver anledning til forskellige samtalemener. Vi har spurgt de krisecentre, som bruger rygsækken som udgangspunkt for en samtale om hvilke emner, de oftest tager op med barnet med udgangspunkt i rygsækken. Vi har givet krisecentrene mulighed for at sætte kryds ved forskellige samtalemener, som vi havde defineret på forhånd. Vi forventer, at rygsækken giver anledning til en samtale om flere emner – ikke kun et enkelt emne. Svarfordelingen ses i figur 3.

Figur 3: Samtaleemner som rygsækken giver anledning til mellem medarbejder og barn.

Rygsækken giver generelt anledning til samtaler om barnets nye, særlige situation. Mange medarbejdere på krisecentret taler med barnet om opholdet på krisecentret og i direkte forlængelse heraf, at vold ikke er acceptabelt. Mange berører også forholdet til familien i samtalen. Derimod er der færre, som bruger rygsækken som anledning til at tale om barnets 'normale' situation, eksempelvis skolen og vennerne.

Krisecentrene har også haft mulighed for selv at tilføje yderligere samtaleemner på baggrund af rygsækken. Flere krisecentre har tilføjet eller uddybet samtaleemner, og eksempelvis svarer et krisecenter således på spørgsmålet om, hvad der ellers tales med barnet om, når de udleverer rygsækken:

Barnets situation, Det betyder meget for barnet, at der er nogen, der godt ved, hvad det vil sige at komme her. At der bliver tænkt på barnet fra en kongelig betyder rigtigt meget for de fleste børn.

Et andet krisecenter har noteret, at de:

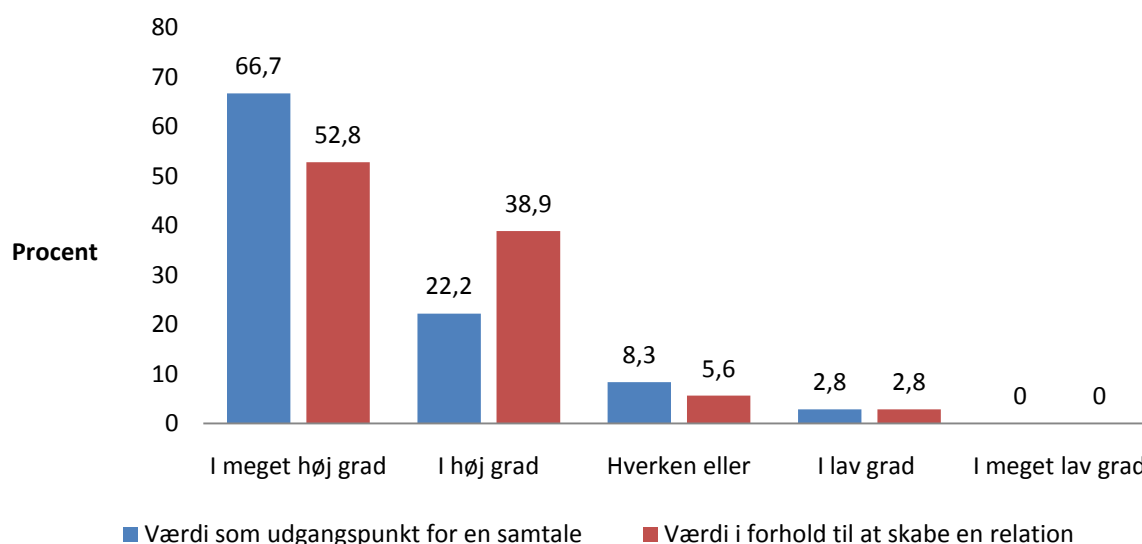
Bruger rygsækken som et fagligt redskab i Børnetræets pædagogiske 'førstehjælp' til børn, der flytter ind på Kvindehjemmet. Rygsækken bruges som et af de faglige redskaber, der kan invitere til at åbne op for at tale om vold i familien og voldens betydning. En snak man kan gå ud og ind af og også vende tilbage til gennem hele opholdet. Rygsækken bruges som signalværdi fra både krisecentret til at sige velkommen til det enkelte barn, 'Jeg ser dig' og det akutte behov i indflytningssituationen og som signalværdi fra det officielle Danmark i en kobling med krisecentrets budskab: 'Børn har ret til at leve et liv uden vold'.

Rygsækken skaber således stor glæde blandt såvel medarbejdere, børn og forældre på kvindekrisecentrene. Samtidig fungerer rygsækken som et redskab, som medarbejderne kan bruge i deres dagligdag i forhold til arbejdet med børnene, som ofte har traumatiske oplevelser med i bagagen, når de kommer på krisecentrene.

Rygsækken vurderes at have stor værdi

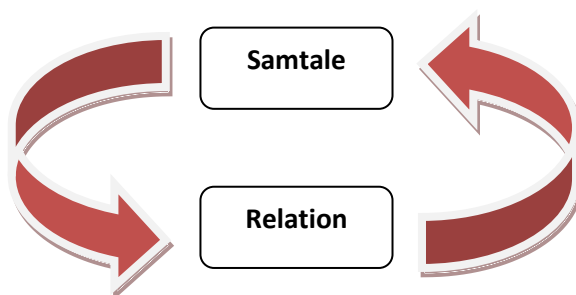
Krisecentrene har vurderet rygsækkens værdi dels som udgangspunkt for en samtale, dels som udgangspunkt for at skabe en relation til barnet. Generelt vurderer krisecentrene jf. figur 4, at rygsækken er meget værdifuld i forhold til de to formål. Næsten ingen krisecentre vurderer, at rygsækken ikke er værdifuld.

Figur 4: Rygsækkens værdi i kontakten mellem medarbejder og barn.

Krisecentrenes besvarelser giver et indtryk af, at der ikke er bemærkelsesværdig værdimæssig forskel i forhold til, om rygsækken bruges til at skabe en samtale eller til at skabe relation. Det må forventes at være en konsekvens af, at disse ting hænger tæt sammen, hvilket illustreres i figur 5. Hvis man ikke har opbygget en relation, formodes det at være svært at få barnet til at åbne sig og tale om så tungt emne som vold. Omvendt kan man sige, at man gennem samtale opnår en stærkere relation. På den måde er de to funktioner af rygsækken gensidigt forstærkende.

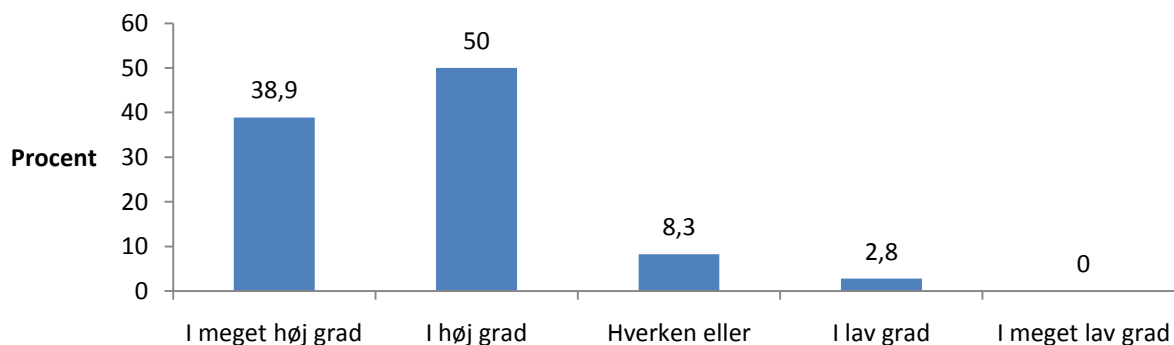
Figur 5: Rygsækkens relationsspiral.

Som nævnt er et af Mary Fondens og LEGO Fondens fremmeste formål med rygsækken, at den skal bruges som en markering af, at vold ikke er acceptabelt. Ovenfor har det vist sig, at hovedparten af krisecentrene bruger

rygsækken som udgangspunkt for en samtale om vold. Vi har derfor spurgt krisecentrene direkte, i hvor høj grad rygsækken er værdifuld i forhold til at markere, at vold ikke er acceptabelt.

Figur 6: Rygsækken som markør for, at vold ikke er acceptabelt.

Det fremgår af figur 6, at krisecentrene generelt vurderer, at rygsækken er værdifuld som en markering af, at vold ikke er acceptabelt. Dermed opfylder rygsækken i høj grad Mary Fondens formål.

Rygsækken er et supplement til samtalen, ikke en nødvendighed

Der er kun to krisecentre, der har svaret, at de sjældent bruger rygsækken som udgangspunkt for en samtale. Disse krisecentre har efterfølgende begrundet hvorfor, de sjældent bruger rygsækken som anledning til en samtale om barnets svære situation. Af svarene fremgår det, at det ikke skyldes uvidenhed om, at samtalen er Mary Fondens håb for anvendelse af rygsækken. Årsagen, til at de to krisecentre ikke bruger rygsækken som anledning til en samtale, er heller ikke travlhed. Det lader i stedet til, at det er bevidst, at de to krisecentre ikke anvender rygsækken som udgangspunkt for en samtale med barnet. Begge krisecentre angiver, at der ikke er brug for en rygsæk som anledning til at tale med barnet. Det ene af de to krisecentre angiver endvidere, at rygsækken ikke udgør et godt udgangspunkt for en sådan samtale og har knyttet følgende kommentar til sin besvarelse:

Børn er ofte vildt spændte på, hvad der gemmer sig i rygsækken og kan derved ikke koncentrere sig om den svære samtale. De har ofte ikke lyst til at blive alvorlige, men glæder sig bare over gaven.

Af pilotundersøgelsen fremgik det ligeledes, at rygsækken kan være et udmærket suppleringsredskab, men at rygsækken samtidig ikke er nødvendig i forhold til at indlede en samtale med barnet om den svære situation. Nedenstående citater fra pilotundersøgelsen illustrerer, at personalets faglige kompetencer er uafhængige af rygsækken:

Hvis du tænker på, om det giver noget i vores arbejde i forhold til det pædagogiske arbejde, så lige der i starten, jo. Men vi kan jo godt snakke med børn om deres krise og deres oplevelser uden den rygsæk. Det kan vi sagtens. Det er jo ikke den vores faglighed afhænger af. (...) I det lange træk, der har den ikke nogen betydning.

Medarbejderen fortsætter senere under interviewet:

Jeg bruger den som en gave, som de bliver rigtig glade for at få. Snakken den kan vi godt finde ud af at tage uden rygsækken (...) Jeg tænker ikke, at den skal være en anledning til det. det er selvfølgelig dejligt med en bamse (...) Jeg synes godt, at vi kan tage den snak uden rygsækken, det er ikke i sig selv det. Det er en gave. En rigtig god gave.

Et andet aspekt, der kom frem i pilotundersøgelsen, er en refleksion over, om der eksisterer et bytteforhold i forhold til rygsækken forstået på den måde, at rygsækken er en gave, som medarbejderen giver barnet, og hvor medarbejdere forventer at få noget igen: Barnets deltagelse i en samtale om, at vold ikke er acceptabelt. Nedenstående citat illustrerer, at den pågældende medarbejder er særdeles opmærksom på at give rygsækken betingelsesløst som en gave for at glæde barnet:

Jeg forlanger ikke noget til gengæld for den.

I et andet eksempel fra pilotundersøgelsen fortæller krisecentermedarbejderen om en konkret situation, hvor rygsækken ikke blev brugt som udgangspunkt for en samtale, fordi moren til barnet var i så stor krise, at det krævede al opmærksomhed:

Oftest bruger vi den som en del af vores arbejde, som vi kan bygge videre på, men hvor vi ikke bruger det, kan jeg komme i tanke om en helt ung pige på knap 22 år, der kom her med sine to små børn, og hun var simpelthen så meget i kaos. Det, jeg måtte bruge tid og energi på, var overhovedet at skabe en dialog, at få øjenkontakt med hende. Der måtte vi sige, at de rygsække bare var en gave, for jeg var nødt til at arbejde med hende, inden vi overhovedet kunne nå et mål.

Den pågældende medarbejder anvender normalt rygsækken som anledning til en samtale, men nogle gange kan der være tungtvejende grunde til nogle gange at prioritere anderledes.

Børnene reagerer oftest med glæde på og taknemmelighed

Krisecentrene er blevet bedt om at vurdere, hvordan børnene oftest reagerer på rygsækken, når den udleveres, og når familien rejser fra krisecentret igen. Dermed har vi et billede af børnenes holdning til rygsækken på kort og på langt sigte. Reaktionen er listet i tabel 1. Vi kan naturligvis ikke udelukke, at børnenes holdning til rygsækken også afspejler deres holdning til krisecentret. Idet rygsækken blev udleveret i starten af opholdet på krisecentret, er børnenes holdning til rygsæk og krisecenter sandsynligvis overlappende og spiller gensidigt ind på hinanden. Det gør imidlertid ikke den store forskel for vores analyse, men man bør læse resultaterne i dette afsnit i lyset heraf.

Tabel 1: Børnenes reaktioner på rygsækken.

Reaktioner	Ankomst	Afrejse
Glæde	97,2	66,7
Taknemmelighed	61,1	36,1
Tryghed	22,2	61,1
Genert	8,3	0
Forlegen	8,3	0
Ligegyldighed	0	0
Beskæftigelse	44,4	27,8
Holdepunkt	55,6	44,4

Børn reagerer forskelligt på rygsækkene, men de altovervejende reaktioner er glæde og taknemmelighed. Rygsækken repræsenterer også et holdepunkt for mange børn og er afsæt for beskæftigelse i løbet af krisecenteropholdet. Således reagerer børnene generelt meget positivt på rygsækken, når de modtager den. Ingen krisecentre angiver, at børnene reagerer med ligegyldighed, når de får rygsækken, og kun tre krisecentre angiver generthed og forlegenhed som typiske reaktioner på rygsækken.

Centrene fik også mulighed for at knytte kommentarer til deres svar på, hvordan børnene reagerer på rygsækken. Her nævner nogle krisecentre, at børnene reagerer med overraskelse over, at der er tænkt på dem. De er benovede og stolte over den flotte taske. Eksempelvis skriver krisecentrene om børnenes reaktioner:

En stor værdi i, at nogen har tænkt på dem og ekstra stort, fordi det er prinsesse Mary.

Det vigtigste, synes jeg, er, at børnene oplever at blive set og anerkendt som individ i egen ret, de føler sig set og lidt imponerede over, at deres situation bliver taget så alvorligt, at kronprinsessen vil give dem en gave.

En samhørighed med forældrene som også bliver glade og taknemmelige.

Taskernes indhold er ofte en god nødhjælp i forhold til dagligdagens rutiner (tandbørstning m.v) og giver et løfte om, at dagligdagens strukturer stadig gælder eller vil blive genoptaget. I den første tid er 'det almindelige' jo ualmindeligt vigtigt. Deri ligger trygheden.

Selvom der er stor forskel på længden af ophold på krisecentre, har vi undersøgt, hvordan børnenes holdning til rygsækken ændrer sig, fra de modtager rygsækken, til de forlader krisecentret med rygsækken i hånden. Det generelle billede er, at rygsækken har stor værdi. Ingen krisecentre angiver, at børnenes holdning til rygsækken er præget af ligegyldighed, uanset om barnet lige har modtaget rygsækken, eller om barnet er på vej væk fra krisecentret. Ligeledes peger vores tal på, at rygsækken har værdi over tid, fordi den har et styrket element af tryghed med sig ved barnets afgang fra krisecentret. Dette bekræftes af, at rygsækken for cirka halvdelen af børnene repræsenterer et holdepunkt i en kaotisk hverdag under opholdet. Den umiddelbare glæde og

taknemmelighed er således blevet erstattet af tryghed ved opholdets afslutning, hvilket viser os, at børnene tager rygsækken til sig og tillægger den værdi over tid.

Udover de i forvejen angivne reaktioner, har flere krisecentre valgt at uddybe deres svar omkring børnenes holdninger til rygsækken, når de forlader krisecentret. Flere krisecentre bemærker, at børnene føler sig berigede og stolte over gaven. Krisecentrene skriver eksempelvis:

De passer godt på rygsækken, og nogle børn holder 'godt' fast i den, det er den, de har fået efter en længere periode på krisecentret, og nu skal de have den med hen til deres nye hjem og skole.

En vis stolthed over, at kronprinsessen har sendt en særlig tanke til dem.

Børnene har den med sig og fortæller, hvis de har set andre børn med samme rygsæk, som muligvis også har boet på krisecenter. Bamsen har ofte fået en stor betydning og er en tryk ven at have med sig videre.

Udover de overvældende positive kommentarer bemærker et enkelt krisecenter, at rygsækken trods alt kan miste lidt værdi over tid, fordi den mister lidt af sin nyhedsværdi:

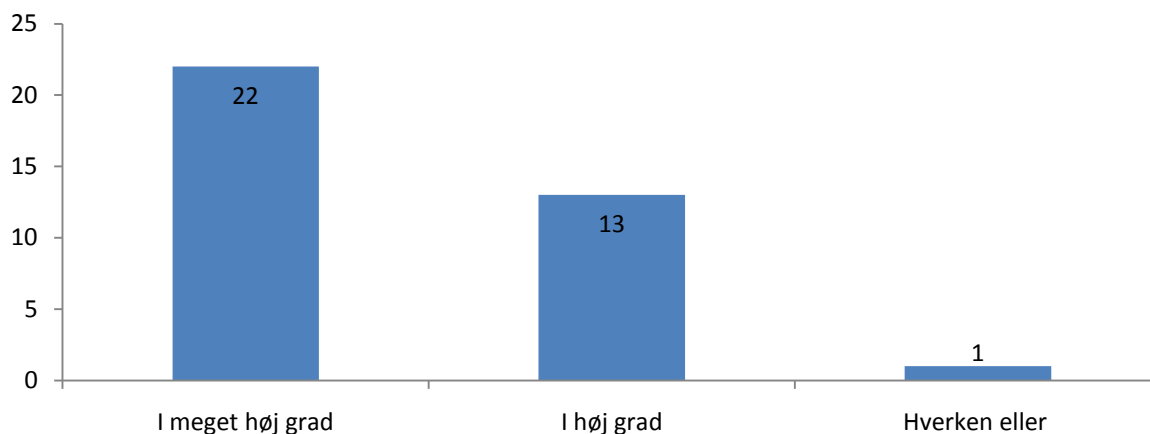
Nogle børn er ikke længere så obs. på tasken, måske oftest fordi de har boet på krisecenteret længe.

Samlet set fremgår det, at børnene generelt reagerer meget positivt på rygsækken. Oftest udviser børnene glæde og taknemmelighed, men rygsækken repræsenterer også et holdepunkt for mange børn og er afsæt for beskæftigelse i løbet af krisecenteropholdet. Ligeledes peger vores tal i retning af, at rygsækken opretholder sin værdi over tid, fordi den har et styrket element af tryghed med sig ved barnets afgang fra krisecentret.

Stor tilfredshed med rygsækkens indhold

Det er ikke udelukkende rygsækken, men i særdeleshed også rygsækkens indhold, der skaber glæde. Krisecentrene er generelt tilfredse med indholdet af rygsækken. Ingen krisecentre angiver, at de ikke synes, at indholdet i rygsækkene er fornuftigt udvalgt, jf. figur 7.

Figur 7: Tilfredshed med rygsækkenes indhold

Ligeledes er det krisecentrenes opfattelse, at børnene er rigtig godt tilfredse med indholdet:

De er rigtig glade for alt. Det er svært at pege på noget, der er særligt, da hele indholdet er relevant.

Når krisecentrene selv skal beskrive én ting, der særligt gør børnene glade, fremhæver mange medarbejdere bamsen og dagbogen med lås:

De større børn bliver glade for dagbogen, hvori de blandt andet kan skrive henholdsvis gode og dårlige oplevelser. De mindre børn bliver glade for bamsen, som de eksempelvis finder tryghed ved at sove med.

Udover bamsen og dagbogen fremhæver flere krisecentre, at drikkedunken og tøjet afføder glæde blandt børnene, selvom det selvfølgelig varierer fra barn til barn, hvad der vækker mest glæde.

Forslag til eventuelle ændringer i indholdet af rygsækken

Når krisecentrene spørges, om de har forslag til eventuelle ændringer i rygsækkens indhold, fremstår krisecentrenes tilfredshed med rygsækken endnu engang tydeligt. Over halvdelen af krisecentrene finder, at indholdet er perfekt, og at der ikke mangler noget. Disse krisecentre har intet at tilføje.

De resterende krisecentre har forskellige konstruktive kommentarer i forhold til rygsækkens indhold. Et problem, som nævnes flere gange, er, at der er problemer med størrelsen på tøjet. Et center efterspørger tøj til de helt små (1-3-årige), og et andet efterspørger tøj til de lidt større børn, som fra 12-årsalderen godt kunne bruge tøj i størrelse medium/large. En løsning på det problem kunne ifølge et krisecenter være:

Det er svært at få tillægget til rygsækken til at passe med alder på børnene (undertøj og nattøj). Det vil være bedre, hvis vi fik et lille lager af tøj og så selv kunne dele ud af det, så det passer i str.

Andre krisecentre giver forskellige konstruktive bud på rygsækkens indhold:

Til de helt store kunne jeg ønske, at bogen, som de får, ikke altid er en fantasybog, men måske en bog om andre børn, der har været gennem de samme problemstillinger, børn på krisecenter kommer ud for. Til de mindre kunne der være bøger til deres aldersgruppe, der fortæller, at der er andre børn som dig, og disse følelser er okay. Jeg kunne ønske, at de store børn også fik bamser, det giver dem en tryghed, de oftest har behov for. Spil ville også være en god ting, det ville give dem socialt samvær med andre og jævnaldrene.

Noget beskæftigelse til enkel leg, opgavebøger, gåder el. lign. (hvor også mor fx kan inddrages i barnets verden: quiz, gåder).

Andre forslag til, hvad Mary Fonden med fordel kunne lægge i rygsækken, lyder: Produkter til personlig hygiejne til de større børn, hjemmesko, drikkedunke til alle børn uanset alder, en gymnastikpose, en madkasse, noget, der kan lyse i mørket og en sut til de små. Flere krisecentre nævner endvidere, at indholdet har en tendens til at være meget henvendt til drengene, og der foreslås i den forbindelse, at man eksempelvis kunne inkludere decideret pigelego.

Andre kommentarer i forbindelse med indholdet i rygsækkene lyder:

Dog må jeg sige, at de røde tasker til de største børn 13 -16 år ikke er populære. De fleste teenagepiger vil nødtigt have en rød taske. Men heller ikke en sort, idet der er indholdet til drenge.

Cremer - dette vil kunne bruges som indgangsvinkel til at røre barnet evt. massage.

Måske en særlig bog, som var skrevet til/om rygsækkene, som kunne give børnene håb. Altså lidt et skriftligt produkt/eventyr af det, vi taler med børnene om. Og ikke nødvendigvis vold, da ikke alle vores børn er voldsramte.

To krisecentre nævner forundring over pudebetrækket, som evt. kunne skiftes ud med nogle af ovennævnte forslag.

Beretninger fra krisecentrene i forbindelse med rygsækkene

Krisecentrene har haft muligheden for at beskrive forskellige oplevelser, de har haft med rygsækken. Helt gennemgående er oplevelsen, at rygsækken er meget synlig i løbet af barnets ophold på krisecentret. Rygsækken bruges som skoletaske, på ture etc., og indholdet er med til at få tiden til at gå, når dagene bliver lange. Afslutningsvis vil vi lade nogle af de noterede oplevelser med rygsækken gå videre:

Sidst jeg gav rygsækken, der synes jeg faktisk, man kan sige, at der var der nogle børn, der blev ført lidt sammen. Fordi der havde boet en stor pige her et stykke tid, og hun har boet her tidligere, så

der har jeg måske forsømt lidt at give hende så meget, og så kom er en jævnaldrende pige ind, og der fik den ene en rygsæk og lego, og den anden fik også lov til at vælge noget lego, og så tog hun en stor en til sin lillesøster. Og da jeg så kom op i stuen, sad de ved et bord sammen. Og det var indgangsvinklen til at begynde at snakke sammen.

Den seneste familie er en mor med fire børn, og jeg husker tydeligt, at den der familie, både børnene og mor, de netop sad med det her kæmpestore smil og børnene, de blev simpelthen så glade og smilede, og mor blev nærmest rørt over det.

Dagen efter børnene kommer, er de ofte lidt betuttede, klæber til mor og er ikke særlig trygge ved situationen, og det er her, vi tager rygsækkene frem og forærer en til hvert barn, og dermed undersøger vi også indholdet samme og vinder på denne måde lidt af barnets tillid, og så kan vi "arbejde" med mor og barn.

En meget traumatiseret pige ville have læst højt af sin Niels Holgersen bog, fordi hun fantaserede om at kunne flyve væk ligesom ham.

De små børn har rygsækken på i flere dage efter, at de har fået den.

AFSLUTTENDE SAMMENFATNING

Evalueringen af Mary Fondens og LEGO Fondens rygsække giver anledning til at konkludere, at krisecentrene først og fremmest sætter stor pris på rygsækken og dens indhold. På den ene side har rygsækken stor værdi som en relationsskabende gave, fordi den giver anledning til, at personalet på krisecentret kommer tættere på børnene. På den anden side fungerer rygsækken som et aktivt værktøj, idet den foranlediger en samtale om barnets svære situation. Således har rygsækken stor værdi for personalet på de danske krisecentre, uanset om det handler om at skabe en relation, at danne udgangspunkt for en samtale eller at signalere, at vold er uacceptabelt.

Rygsækken og dens indhold skaber også stor glæde hos børnene og deres mødre. Mødrene er taknemmelig over opmærksomheden og glæden, som de ser hos deres børn i en ellers kaotisk tid. Det er krisecentrenes vurdering, at især bamsen har en væsentlig betydning for flere af de yngre børn, mens dagbogen har den største betydning hos de ældre børn – muligvis fordi, at både en bamse og en dagbog er ting, som barnet kan betroe sig til om sine oplevelser.

Krisecentrene kommer med flere muligheder som supplerende eller udskiftning af rygsækkens indhold. Eksempelvis foreslår krisecentrene, at der kunne være en bog i rygsækken, som fortæller om børn i lignende situationer, eller om børn som også oplever kaotiske situationer i deres liv. Herudover foreslås det, at der i rygsækken findes eksempelvis et spil, som kan danne fundament for, at mor og barn i fællesskab spiller eller løser gåder.

At rygsækken kommer fra Mary Fonden har en særlig betydning. Børnene er imponerede over, at Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Mary tænker på dem, og de oplever en anerkendelse ved, at de royale tager afstand til vold. Børnene udtrykker taknemmelighed og glæde, når rygsækken udleveres. Samtidig knytter de sig til rygsækken og den indhold i løbet af opholdet, hvorfor barnet på lang sigt forbinder rygsækken med tryghed.